

Valtiovarainministeriö
valtiovarainministerio@vm.fi

Viite: lausuntopyyntö VM132:00/2011

Suomen Diabetesliitto ry:n lausunto sokeriverotyöryhmän loppuraportista

Suomen Diabetesliitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto.

Diabetesliiton näkemys on, että verotuksella voidaan ja tulee vaikuttaa terveydelle edullisen ravinnon kulutuksen kasvuun ja terveydelle haitallisten elintarvikkeiden kulutuksen laskuun. Pelkin fiskaalisin arvoin tehty veroratkaisu ei ole kansanterveydellisesti kestävä, sillä ennustettavissa on, että negatiiviset terveydelliset vaikutukset tulevat jatkossa kuormittamaan julkista taloutta työkykyä heikentävien sairauksien, lisääntyvien terveyspalveluiden käytön sekä ennen aikaisten kuolemien kautta.

Diabetes on nopeimmin yleistynyt kansantautimme. Jo 10 prosenttia väestöstä sairastaa diabetesta.

Suomalaisten merkittävin ruokaan liittyvä terveysuhka on lihavuuden ja siihen liittyvien sairauksien ja hyvinvointiongelmien lisääntyminen. Ruoan ravitsemuksellisista riskeistä merkittävimmät ovat energian liikasaanti suhteessa kulutukseen sekä tyydyttyneen rasvan, sokerin ja suolan liiallinen saanti. Nämä johtavat lihomiseen ja tautiriskeihin, kuten 2-typin diabetekseen sekä sydän- ja verisuonisairauksiin. Tämä on moniulotteinen ongelma, jonka poistamiseksi ei ole yhtä ainoaa tai yksittäisen hallinnonalan keinoa.

Vastuu terveellisistä elintavoista on julkisen vallan lisäksi yksilöillä itsellään. Kansanterveysjärjestöt ovat keskeisiä yksilön terveyttä edistävien menetelmien tuottajia ja levittäjiä¹. Ravitsemussuosituksen näkökulmasta suomalaisten tulisi vähentää runsaasti sokeria, kovaa rasvaa ja suolaa sisältävien elintarvikkeiden päivittäistä käyttöä. Täysjyväviljavalmisteen, kasvien, marjojen ja hedelmien sekä kalan käyttöä tulisi puolestaan lisätä.

Julkisen vallan tehtävänä voidaan pitää terveellisten valintojen mahdollisuuksien turvaamista ja niistä informointia, jotta yksilötasolla terveyttä edistävien elintapojen noudattamiseen ylipäättään tarjoutuu tilaisuuksia. Tämä voi tapahtua 1) vaikuttamalla elinympäristöön, olosuhteisiin ja rakenteisiin, 2) varmistamalla, että kansalaisilla on riittävästi tietoa ja taitoja terveyttä edistävien valintojen pohjaksi sekä 3) kannustamalla ja tukemalla kansalaisia tekemään terveyttä edistäviä valintoja. Viimemainituista verotus voi olla yksi keino.

¹ http://www.diabetes.fi/diabetesliitto/yksi_elama/

Diabetesliiton aiemmat lausunnot

Diabetesliitto on antanut lausuntonsa myös sokeriverotyöryhmän väliraportista (30.8.2012).

Diabetesliiton kanta työryhmän väliraportista oli, että suunnitellun sokeriveron tulisi olla alku terveysperusteiselle ruuan verottamiselle. Elintarvikkeiden verotusta tulisi tarkastella ensisijaisesti terveyden edistämisen kannalta. Diabetesliitto katsoi lausunnossaan, että laajennetun makeisveron ja sokeriveron yhdistelmämalli puutteistaan huolimatta voisi toimia väliraportissa esitetyistä veromalleista ainakin osittain terveysperusteita huomioon ottaen.

Diabetesliitto korosti, että valittavan veromallin tulee olla johdonmukainen voimassa olevien linjausten kanssa. Hallitus on sitoutunut terveydellisten ongelmien ennaltaehkäisyyn. Sen tavoitteena on myös sosioekonomisten terveyserojen kaventaminen. Diabetesliitto viittasi lausunnossaan hallitusohjelman strategiseen toimeenpanosuunnitelmaan, kansalliseen ruokastrategiaan, ruokapoliittisen selontekoon sekä terveyserojen kaventamisen toimintaohjelmaan, jotka kaikki korostavat sitä, että on tärkeää vaikuttaa elintarvike- ja ruokatarjontaan niin, että ravitsemussuositusten mukaiset valinnat ovat mahdollisia, helppoja ja houkuttelevia kaikille väestöryhmille.

Diabetesliitto on aiemmin ollut mukana laatimassa edesmenneen Terveyden edistämisen keskuksen (Tekry) lausuntoa eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle makeisverolaista. Liitto kannatti makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteveron nostoa, mutta esitti veropohjan laajentamisen selvittämistä jatkossa (tydyttyntä rasvaa ja suolaa sisältävät elintarvikkeet). Liitto esitti myös terveydelle edullisten tuotteiden hinnan alentamista veropolitiikan keinoin.

Toisissa yhteyksissä Diabetesliitto on aktiivisesti esittänyt terveydelle edullisten Sydänmerkki®-tuotteiden arvonlisäveron alentamista.

Diabetesliiton kanta

Sokeriverotyöryhmä pitää loppuraportissaan nykyisen makeisveron kaltaista veromallia toimivimpana ja toteuttamiskelpoisimpana. Diabetesliiton näkemys on, että terveysvaikutukset tulisi asettaa nykyistä selkeämmin tavoitteeksi makeisveron ja muun elintarvikkeiden verotuksen kehittämisessä. Nykyisen makeisveron epäkohtana on, että veropohjassa on mukana terveellisiä tuotteita ja että veron ulkopuolelle on jätetty verollisiin tuotteisiin verrattuna terveysvaikutuksiltaan yhtä haitallisia tuotteita. On valitettavaa, jos tämä epäkohta ei tule korjaantumaan jatkossakaan.

Toistaiseksi ei ole selkeää näyttöä siitä, että makeisvero olisi alentanut veronalaisten tuotteiden kulutusta. Nykyisen makeisveron veropohjan ja verotason tarkistaminen terveellisen ravitsemuksen edistämisen kannalta on työryhmän mukaan mahdollista. Työryhmä esittää, että nykyistä veropohjaa voitaisiin tarkentaa ja laajentaa suklaa- ja sokeripäällysteisiin kekseihin ja rajata veron piiristä pois makeuttamattomat ja maustamattomat vedet. Verotaso voidaan asettaa sokerittomille tuotteille alemmaksi. Diabetesliitto suosittelee veropohjan ja verotason tarkistamista terveellisiin ravitsemustottumuksiin kannustavaan suuntaan.

Työryhmän esittämä veromalli ei edistä oleellisesti sosioekonomisten terveyserojen kaventumista, sillä makeisvero kohdistuu vain murto-osaan elintarvikkeista. Alimpien tuloluokkien kotitaloudet kuluttavat tutkimusten mukaan eniten makeisveron piiriin kuuluvia tuotteita, mutta terveyden kannalta hyödylliset tuotteet, kuten vihannekset, hedelmät ja marjat, eivät veromallissa tulisi edullisemmiksi. Arvonlisäverotukseen perustuva malli on ainoa, jossa voidaan saada terveysvaikutuksiltaan toivottavien elintarvikkeiden kuluttajahintoja alennettua lievästi.

Työryhmän mandaattiin sisältyi vain sokerin verotuksen tarkastelu. Siihen ei kuulunut muiden elintarvikkeiden ainesosien, kuten esimerkiksi tyydyttyneen rasvan ja suolan tarkastelu, joiden kautta olisi voitu lähestyä laajemmin terveyden edistämisen tavoitetta. Siitä huolimatta Diabetesliitto katsoo, että nyt sokeriverotuksesta tehty selvitys toimii alkuna terveysperustaiselle ruuan verottamiselle. Jatkossa tarvitaan laaja ja huolellisesti suunniteltu terveysperusteinen verotus, joka mahdollistaa toivotut ravitsemuskäyttäytymisen tavoitteet paremmin kuin kapea-alainen sokeri- tai makeisvero.

Diabetesliitto kannustaa edelleen kehittämään makeisveron ja kokonaissokeripitoisuuden perustuvan sokeriveron yhdistelmäveromallia, jotta sellainen voitaisiin ottaa käyttöön, kun sokeripitoisuuden ilmoittamisvelvollisuus tulee voimaan 2017. Yhdistelmämallilla olisi myös kulutusta ohjaavaa vaikutusta. Myös sokeriverotyöryhmä on katsonut tämän mallin täyttävän parhaiten terveellisen ravitsemuksen edistämisen edellytykset. Lisäksi Diabetesliitto kannustaa kehittämään terveellisten tuotteiden kysynnän kasvuun vaikuttamista erilaisin keinoin. Diabetesliitto huomioi sokeriverotyöryhmän esiintuomat rajanveto- ja EU-oikeudelliset ongelmat arvonlisäverotuksen porrastamisessa elintarvikkeiden terveellisyyden mukaan, mutta tuo esiin, että tällainen verotus kuitenkin mahdollistaisi kansalaisille nykyistä tasapuolisemman ja paremman terveellisten ruokavalioiden tekemisen ja olisi samalla Valtioneuvoston ruokapolitiikkaselonteon mukaista.

Diabetesliitto kehottaa huomioimaan seuraavat velvoitteet valitussa loppuratkaisussa:

1. Makeisveron taso ja veropohja mietitään huolellisesti kuluttajien valintoihin vaikuttamiseksi terveyttä edistävään suuntaan. Erityisesti huomioidaan lasten ja nuorten kulutuskäyttäytyminen.
2. Makeisveron vaikutuksia ravitsemuskäyttäytymiseen tutkitaan.
3. Makeisveron ja kokonaissokeripitoisuuden perustuvan sokeriveron yhdistelmäveromallin kehittämistä jatketaan, jotta sellainen voitaisiin ottaa käyttöön sokeripitoisuuden ilmoittamisvelvollisuuden astuessa voimaan 2017.
4. Kokonaisvaltaista elintarvikkeiden terveysperustaisen verotuksen suunnittelua jatketaan jo lähitulevaisuudessa. Yhteistyössä eri hallinnonalojen kanssa kartoitetaan myös muita keinoja, jotta ruoan hinta ei muodostuisi kansalaisille terveellisten ruokavalioiden esteeksi

Tampereella 19.2.2013

Jorma Huttunen
toimitusjohtaja
Suomen Diabetesliitto ry

Laura Tuominen-Lozić
sosiaali- ja terveystieteiden asiantuntija
Suomen Diabetesliitto ry

Eliina Aro
MMM, ravitsemusterapeutti
Suomen Diabetesliitto ry